

Psikolojik Danışman Adaylarının Problem Çözme Becerisinin Açıklanmasında Düşünme Stilleri ve Empatinin Rolü*

Fatih Camadan¹ & Merve Akdeniz²

Özet: Bu çalışmada psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisinin açıklanmasında düşünme stilleri ve empatinin rolü incelenmiştir. Araştırmanın modeli nicel araştırma yaklaşımına dayalı ilişkisel tarama olarak belirlenmiştir. Araştırma farklı sınıflarda öğrenim gören 138 kız ve 50 erkek olmak üzere toplam 188 psikolojik danışman adayını ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verilerinin toplanmasında; “Problem Çözme Envanteri”, “Düşünme Stilleri Ölçeği”, “Temel Empati Ölçeği” ve “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisinin, karmaşık düşünme stili, basit düşünme stili ve bilişsel empati değişkenleri tarafından anlamlı ve olumlu şekilde açıklandığı bulunmuştur. Bununla birlikte psikolojik danışman adaylarının duygusal empatilerinin kız öğrencilerin lehine ve karmaşık düşünme stiline erkek öğrencilerin lehine anlamlı şekilde farklılık gösterdiği saptanmıştır. Ancak problem çözme becerisi, bilişsel empati ve basit düşünme stiline cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Ayrıca psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisi, dördüncü sınıf öğrencilerinin lehine anlamlı şekilde farklılık gösterirken; duygusal empati, bilişsel empati, karmaşık düşünme stili ve basit düşünme stiline sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Danışman Adayı, Problem Çözme Becerisi, Düşünme Stilleri, Empati

Geliş Tarihi: 30.06.2019 – **Kabul Tarihi:** 29.02.2020 – **Yayın Tarihi:** 17.03.2020

DOI: 10.29329/mjer.2020.234.10

The Role of Thinking Styles and Empathy in Explaining the Problem Solving Skills of Psychological Counselor Candidates

Abstract: In this study, the role of thinking styles and empathy in explaining the problem solving skills of psychological counselor candidates was examined. The model of the research is relational screening model based on quantitative research approach. The study was carried out with a total of 188 psychological counselor candidates, 138 females and 50 males, from different grade levels. In collecting the data of the research;

* Bu çalışma 25-28 Nisan 2019 arasında düzenlenen “XII. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi”nde sunulan sözlü bildirinin genişletilmiş halidir.

¹ **Fatih Camadan**, Assist. Prof. Dr., Eğitim Bilimleri Bölümü, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, ORCID: 0000-0003-1516-4350

Correspondence: fatih.camadan@erdogan.edu.tr

² **Merve Akdeniz**, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Lisans Programı, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-0992-8230

“Problem Solving Inventory”, “Thinking Styles Scale”, “Basic Empathy Scale” and “Personal Information Form” were used. According to the results of the study, it was found that the problem solving skills of the psychological counselor candidates are explained by the variables of complex thinking style, simple thinking style and cognitive empathy significantly and positively. Also, it was found out that emotional empathy of psychological counselor candidates differ significantly in favor of female students. Moreover, complex thinking style of psychological counselor candidates differs significantly in favor of male students. However, problem solving skill, cognitive empathy and simple thinking style do not show a significant difference according to gender. In addition, it was determined that while the problem solving skills of the psychological counselor candidates show a significant difference in favor of the fourth grade students; emotional empathy, cognitive empathy, complex thinking style and simple thinking style do not show a significant difference according to grade level.

Keywords: Psychological Counselor Candidates, Problem Solving Skill, Thinking Styles, Empathy

GİRİŞ

Psikolojik danışmanlık hizmetleri bireylerin kişisel, sosyal ve psikolojik durumlarını olumsuz yönde etkileyebilen faktörlerin önlenmesi, gelişimsel problemlerinin çözülmesi, yaşamlarını daha sağlıklı şekilde sürdürebilmelerinde gerekli olan ihtiyaçlarının belirlenmesi ve kendilerine yarar sağlayacak beceriler kazandırılmasını içermektedir (Schmidt, 2017). Bu kapsamda psikolojik danışmanlık hizmetlerinin amacı bireylerin ruh sağlıklarının güçlendirilmesinde onlara yardımcı olmanın yanında herhangi bir ruhsal sorunu olmayan kişilere de kendilerini tanımaları, geliştirmeleri ve sağlıklı seçimler yapmaları gibi konularda yardımcı olmaktır. Dolayısıyla, psikolojik danışma ve rehberlik, kişilerin özgün ve anlamlı bir yaşam sürmelerini amaçlayan yardım hizmetlerini içeren psikolojik yardım sürecidir (Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanında Çalışanlar İçin Etik Kurallar, 2011). Bu noktada yetkin bir psikolojik danışman, psikolojik danışma süreci içerisinde, hayatında değişiklik yapmak, kendini geliştirmek ve karşılaştıkları problemlerin üstesinden gelmek isteyen danışmanlarına önemli faydalar sağlayabilir (Hackney ve Cormier, 2008).

Psikolojik danışmanların sahip olması beklenen özellikler ve becerilerin olduğu vurgulanmıştır. Mcleod ve Mcleod (2015) ve Voltan Acar (2015) psikolojik danışmanların, empati, saygı duyma, saydamlık, somutluk, anlam verme, yakından ilgilenme, asgari düzeyde teşvik etme, konuşmaya açık davet etme, kişiselleştirme, özetleme, paylaştırma, bağlama, sessizlik, aydınlatma, müdahale etme, bedensel farkındalık, bilgi verme, dinleme, geri bildirim verme, gözlemlenme, kendi açma, özen gösterme, sessizliği kullanma, soru sorma, yapılandırma, yansıtma ve yeniden çerçeveleme gibi birçok temel danışmanlık becerilerine sahip olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca psikolojik danışmanların, problem çözme, planlama yapma, karar alma, davranış değiştirme, zor duygularla başa çıkma, bireysel eleştirden uzak durma gibi konularda yetkin olmaları gerektiği belirtilmiştir. Hackney ve Cormier (2008) ve Cormier ve Hackney (2013) ise bu konuyla ilgili olarak, etkili psikolojik danışmanların, kişisel farkındalığa ve anlayışa sahip olma, psikolojik açıdan sağlıklı olma, kişilerarası

ilişkilerde çekici olma, etnik köken ve kültürel unsurların kendisi ve başkaları üzerindeki etkilerini anlama ve bu durumlara karşı duyarlı olma, yetkin, güvenilir, nesnel ve açık fikirli olma, erdemli olma, kültürel yeterlilik, bilinçli farkındalık ve psikolojik sağlamlık gibi özelliklere sahip olmaları gerektiğini savunmuşlardır.

Psikolojik danışmanların yukarıda değinilen becerileri kazanmalarında en etkili olan dönemin mesleki eğitim aldıkları lisans eğitimleri süreci olduğu söylenebilir. Psikolojik danışman adayları, psikolojik danışmanlık mesleğini icra edebilmeleri için mesleğin özelliklerini, gerektirdiklerini ve bu meslekten beklenenleri içselleştirerek kendilerini mesleğe hazırlamaları gerekmektedir (Karaca ve İkiz, 2010). Mesleğe hazırlık sürecinde gerekli olan bu beceriler psikolojik danışman adaylarının aldıkları eğitimlerin niteliğinin önemli olduğu gerçeğini açığa çıkarmaktadır. Etkin bir eğitim sayesinde psikolojik danışman adaylarının, başlattıkları bir görüşme sürecini doğru bir şekilde sürdürebilecekleri ve amacına uygun şekilde sonuçlandırabilecekleri becerilere sahip olacakları düşünülmektedir (Yüksel-Şahin, 2015). YÖK (2018) tarafından hazırlanan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı'nda da yer alan "Psikolojik Danışma İlke ve Teknikleri" dersinde; "Psikolojik danışma süreci ve evreleri, psikolojik danışma sürecinde terapötik koşullar ile temel ve ileri psikolojik danışma becerilerinin önemini ve işlevini kavrama, terapötik koşulları oluşturabilme ve psikolojik danışma ilişkisi kurabilme; temel psikolojik danışma becerilerini kullanabilme, ele alınan konular ile ilgili örnek uygulamalar." içeriklerine yer verildiği görülmektedir. Diğer bir ders olan "Psikolojik Danışma Becerileri"nin içeriğinin ise "Psikolojik danışma sürecinde oturumları yönetme, danışan sorunlarını değerlendirme ve kavramlaştırma, amaç oluşturma, ileri psikolojik danışma becerilerini kullanma, strateji belirleme ve müdahale seçme, sonlandırma ve izleme konularında gerekli olan bilgi ve beceriler, ele alınan konular ile ilgili uygulamalar." şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıklamalara göre psikolojik danışmanlarda olması beklenen becerilerin, psikolojik danışman adaylarına lisans eğitimleri sürecinde kazandırılmaya çalışıldığı söylenebilir. Nelson-Jones'a (2013) göre de psikolojik danışmanlık becerileri eğitiminin amacı, eğitim programlarının hedeflediği alanlarda psikolojik danışmanlardan beklenen becerilerin kullanılması ve bu doğrultuda danışanlara yardımcı olabilmelerinin gerçekleşmesidir.

Millî Eğitim Bakanlığı (M.E.B.) Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği'nde (2017) yapılan tanıma göre; "Psikolojik danışma: Bireylere kendini tanıma, karar verme ve problem çözme becerisi kazandıran, bireylerin kişisel ve toplumsal uyumlarını gerçekleştirmelerini amaçlayan bireyle veya grupla yürütülen süreci" olarak ifade edilmektedir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere psikolojik danışmanın bir görevi de bireylere problem çözme becerisi kazandırmaktır. Dolayısıyla problem çözme becerisi psikolojik danışmanlar için önemli bir nitelik olarak kabul edilebilir.

Problem Çözme Becerisi

Problem, kişinin amacına ulaşmasına ket vuran, uzun veya kısa süreli, basit veya karmaşık olabilen birtakım engellerdir (Cüceloğlu, 2014). Sürekli değişen ve gelişen dünyaya ayak uydurabilmesi için bireylerin karşılaştıkları bu problemlere çözümler üretmeleri gerekmektedir (Özbulak ve Serin, 2011). Problem çözme, bireylerin yaşamlarında karşılaşılabilecekleri, onları rahatsız eden ve çözüm gerektiren durumlara yönelik sergiledikleri bir dizi bilişsel, duyuşsal ve davranışsal faaliyetten oluşan bir süreç (Heppner ve Krauskopf, 1987) olmakla birlikte; istenmeyen bir durum ile karşılaşıldığında önceki yaşantılarla öğrenilenlerin basit şekilde uygulanmasından öte yeni çözüm yolları bulabilmektir (Korkut, 2002).

Problem çözme sürecinde problemin ve çözümün değerlendirilmesi çoklu bakış açılarının ve düşüncelerin geliştirilmesini gerektirdiğinden bu süreç eğitsel bir özellik taşımaktadır. Nitekim problem çözme sürecinin tanınması ve süreç hakkında bilgi sahibi olunması, etkili bir öğrenmenin ve bireysel yeteneklerin geliştirilmesi noktasında önemlidir (Aksan ve Sözer, 2007). Genel yönelim, problemin tanımı, alternatif üretme, karar verme ve değerlendirme olarak ifade edilen (Arın, 2006) bu sürecin bilinmesi ve uygulanması her zaman problemin tam anlamıyla çözümünü sağlamayabilir ancak çözümü kolaylaştırabilmektedir. Dolayısıyla problem çözme süreçlerinin öğrenilmesinin ve bu becerilerin kazandırılmasının eğitimle sağlanabileceği kabul edilmiştir (Gürbüz, 2015). Bu düşünceyi destekler nitelikte Korkut, (2002), problem çözme yollarının uzman kişilerden alınan destekler ile sistemli bir şekilde öğrenilebileceğini ifade etmiştir. Bu becerilere sahip olan kişiler problemlerini çözdükçe güçlenmekte ve daha sonra karşılaşılabileceği problemlere karşı daha etkili yaklaşabilmektedirler (Kuzu, 2015). Ayrıca bireylerin problem çözme sürecinde sorunla yüzleşebilmesi, kendi yeteneklerine güvenebilmesi ve problem durumunu kontrol edebilmesi yaşam doyumlarına da katkı sağlayabilmektedir (Egan, 2011).

Problem çözme becerisi, her bireyin sahip olması gereken bir beceri olmakla birlikte, özellikle de insana yardım odaklı mesleklerde çalışanlar için oldukça önemli görülmektedir (Hamamcı ve Çoban, 2009). Psikolojik danışma ve rehberlik mesleği bireyi merkeze alarak yürütülen faaliyetler içermektedir. Bununla birlikte psikolojik danışmanlığın amaçlardan birisi bireylerin problemlerinin çözüme kavuşturulmasıdır. Bu noktada, psikolojik danışmanların danışanlarına daha etkili yardım sunabilmeleri ve etkili bir danışma süreci gerçekleştirebilmeleri için problem çözme becerilerine kendilerinin de sahip olmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda problem çözme becerisi gelişmiş olan psikolojik danışmanların, hem kendi problemlerinin çözümünde hem de danışanlarının problemlerine yaklaşımlarında daha başarılı olacakları vurgulanmaktadır (Gültekin, 2006). Bu sebeple psikolojik danışmanların, karşılaştıkları problemlere çözüm getirebilmeleri için problem çözme becerilerini yeterli düzeyde kazanmış olmaları gerekli görülmektedir (Çınar, 2016). Bu noktada psikolojik danışmanların problem çözme becerilerinin incelenmesi önemli görülmüştür.

Psikolojik danışmanların problem çözme becerileri üzerinde yapılan araştırmalar incelendiğinde Hamamcı ve Çoban (2009), psikodrama deneyimi yaşayan psikolojik danışmanların, problem çözme becerisi puanlarının anlamlı düzeyde yükseldiği ancak bu etkinin geçici olduğu sonucuna ulaşımlardır. Otacıoğlu (2007) tarafından yapılan araştırmada psikolojik danışman adaylarının müzik öğretmeni adaylarına göre problem çözme becerilerine ilişkin algılarının daha yetersiz olduğu belirlenmiştir. Bu durum aldıkları eğitim açısından beklenmeyen bir sonuç olmuştur. Gültekin (2006), psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerilerinin, cinsiyet, doğum yeri, algılanan anne baba tutumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediğini ancak öğrenim düzeyleri arttıkça problem çözme becerilerinin de yükseldiği sonucuna ulaşmıştır. Çınar'ın (2016) yaptığı araştırmada psikolojik danışmanların problem çözme becerileri ile duygusal tükenme ve duyarsızlaşma düzeyleri arasında olumsuz yönlü bir ilişki bulunmuştur. Problem çözme becerilerinin cinsiyet, yaş, medeni durum, görev yapılan yerleşim yeri (il, ilçe, kasaba) ve eğitim durumu değişkenlerine göre anlamlı farklılık göstermediği bulunmuştur. Özbek ve Serin (2011) tarafından yapılan çalışmada ise psikolojik danışmanların problem çözme becerilerinin cinsiyet, mezun olunan bölüm ve görev yapılan okul türüne göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir.

Düşünme Stilleri

Düşünme, insanı diğer canlılardan ayıran en belirgin özelliktir (Dinçer ve Saracaloğlu, 2011). Düşünme, duyum ve izlenimlerden, tasarımlardan ayrı olarak aklın bağımsız ve kendine özgü durumu, ayrıca karşılaştırmalar yapma, ayırma, birleştirme, bağlantıları ve biçimleri kavrama yetisi olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 1998). Tanımdan da anlaşılacağı üzere her bireyin düşünme süreci birbirinden farklılık göstermektedir (Uyanık, 2017). Bu noktada bireylerin düşünme süreçlerini birbirinden farklı kılan düşünme stillerinin önemi ortaya çıkmaktadır. Düşünme stilleri, bireyin yaşamında karşılaştığı problemlere, değişkenlere, olay ve olgulara kendi zihinsel süreçleri sonucunda gösterdiği yaklaşımlar olarak ifade edilmekte olup bu süreçte bilginin nasıl alındığı ve işlendiği önemli görülmektedir (Sünbül, 2004). Farklı bir ifadeyle stiller, düşünmenin tercih edilen yoludur (Dinçer, 2009). Bu noktada kullanılan düşünme stillerinin farklı olması nedeniyle bireylerin düşünceleri, duyguları ve davranışları çeşitlilik göstermektedir (Çivitçi ve Arıcıoğlu, 2012).

İnsanların düşünme stillerini oluşturması ve toplumlar gibi kendilerini yönetmeleri gerektiği düşüncesine dayanan (Sünbül, 2004) Sternberg'in (1997) Zihinsel Özyönetim Kuramı'na göre Yasama, Yürütme, Yargı, Monarşik, Hiyerarşik, Oligarşik, Anarşik, Lokal, Global, İçsel, Dışsal, Liberal ve Muhafazakâr olmak üzere 13 düşünme stiline olduğu kabul edilmektedir. Bununla birlikte Sternberg, (1997) ve Sternberg ve Zhang, (2005), bu düşünme stillerinin, yetenek değil yeteneklerin nasıl kullanılacağına yönelik tercihler olduğunu, görev ve durumlara göre değişiklik gösterebileceğini, hayat boyu değişip çeşitlenebileceğini, sosyal çevreyle etkileşim yoluyla

kazanıldığını ve öğretilebileceğini, iyi veya kötü olarak nitelenmeyeceğini, önemli olanın duruma uygunluk olduğunu ve aynı anda birden fazla stilin kullanabileceğini ifade etmişlerdir.

Psikolojik danışma yardımının etkili olabilmesi için psikolojik danışmanın, mesleki bilgi ve beceriler açısından kendisini geliştirmiş olması beklenir. Aynı zamanda bu bilgi ve becerilerini kişiliği, düşünme stili ve problemlerle baş etme becerisiyle birleştirerek danışanına faydalı olabileceği ifade edilmektedir. Ayrıca düşünme stillerinin, psikolojik danışma sürecinde psikolojik danışman ve danışan arasında kurulacak terapötik ilişki için önem taşıdığı belirtilmiştir. Bu noktada psikolojik danışmanların kendi düşünme stillerini tanıması ve fark etmesi önemli görülmektedir (Karabulut, 2014). Kendi düşünme stillerini tanıyan psikolojik danışmanların etkili olmayan düşünme stillerinin daha işlevsel olanlarla ile değiştirebilmeleri mümkün olacaktır. Bu durumun psikolojik danışma oturumlarının daha etkili ve yararlı olmasına da katkı sağlayacağı belirtilmiştir (Çivitçi ve Arıcıoğlu, 2012). Barrio Minton ve Myers (2008) tarafından yapılan ve psikolojik danışmanların, uygulayacakları müdahale stilleri ile düşünme stilleri arasında anlamlı ilişkilerin olduğunu ortaya koyan araştırma sonuçları yukarıdaki açıklamaları destekler niteliktedir. Bu açıklamalardan hareketle psikolojik danışmanların düşünme stillerinin incelenmesinin önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

İlgili literatürde psikolojik danışmanların düşünme stillerinin incelendiği çeşitli araştırmalara rastlanmaktadır. Karabulut (2014) psikolojik danışman adayları üzerinde yaptığı araştırmada duygusal zekânın kişisel beceriler alt boyutu ile özerk, yargılayıcı, aşamalı, eş değerci, ayrıntıcı, içe dönük, dışadönük ve yenilikçi ve düşünme stilleri arasında pozitif yönde; gelenekçi ve bütüncül düşünme stilleri arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin olduğu bulunmuştur. Akboy, Argun ve İkiz'in (2005) psikolojik danışman adaylarıyla yaptıkları araştırmada rasyonel ve sezgisel düşünme stilleri ile benlik saygısı arasında olumlu yönde bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir. Ayrıca kız öğrencilerin sezgisel düşünme stilini erkeklere göre daha fazla tercih ettikleri saptanmıştır. Arıcıoğlu (2008) tarafından psikolojik danışman adayları ile yapılan araştırmada ise kız öğrencilerin diyalektik sistemik stili ve somut durumsal stili, erkeklerden daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Demir ve Gazioğlu'nun (2012) yaptığı araştırmada ise psikolojik danışman adaylarının düşünme stilleri ile psikolojik danışma kuramlarına olan eğilimleri arasında anlamlı ilişkilerin olduğu belirlenmiştir.

Empati

Empati, kişinin kendisini bir başkasının yerine koyabilmesi, olaylara onun bakış açısıyla bakabilmesi ve hissetmesi olarak tanımlanmıştır (Kağıtçıbaşı, 2014). Pala ise (2008) empatiyi başka birisinin bakış açısından düşünebilme, hissedebilme ve sonrasında bu duygu ve düşüncelerine karşılık verebilme olarak tanımlamıştır. Barrett-Lennard (1981) bu açıklamaları destekler nitelikte, empatiyi üç aşamalı olarak tanımlamıştır. Bu aşamalar, tarafların aynı duyguları hissetmeleri ve düşünmeleri, bu duyguları karşı tarafa iletmeleri ve karşı tarafın ifade ettiklerini anlamaları şeklindedir.

Empati yapabilmek için üç temel ögeye ihtiyaç vardır. Öncelikle, kişinin, karşısındaki bireyin rolüne bürünerek fenomenolojik alanına girmesi, onun gibi algılaması ve adeta olaylara onun bakış açısıyla bakabilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte karşıdaki kişinin duyguları ve düşünceleri doğru algılanmalıdır. Ayrıca karşıdaki kişinin duygu ve düşünceleri anlaşıldıktan ve hissedildikten sonra o kişiye anlaşıldığı ifade edilmelidir. Bu şekilde sergilenen bir empati; bireyin topluma uyumunu kolaylaştırabilmekte, insanlar arasındaki iletişimi artırabilmekte ve birileri tarafından anlaşılıyor olmak duygusunu yaşatabilmektedir (Dökmen, 2016). Değinilen üç öge bütünlük göstermektedir. Çünkü karşıdaki kişinin duygu ve düşüncelerini doğru şekilde anlamak yeterli olmayıp; o kişiye doğru şekilde geribildirimde bulunulmadıkça bireyin kendisini rahatlamış hissedemeyeceği ifade edilmiştir (Balcı, 2012).

Empatinin psikolojik danışma sürecinde oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Empati, psikolojik danışmanların danışanlarını anlama, danışanın anlayışını dinleme, gözlemeleme, danışanlarının ifadelerine yanıt verme, iletme ve kontrol etme süreci olarak ifade edilmektedir (Nelson-Jones, 2013). Dolayısıyla empati, yalnızca danışanların bakış açılarını anlamakla yeterli olacak bir durum değildir. Yeterli olabilmesi için psikolojik danışmanın danışanı hakkında anlattıklarını ona ifade etmesi gerekmektedir. Bu sayede psikolojik danışman danışanıla sağlıklı bir iletişim kurabilir, kabul ya da reddetmeden danışanına anladıklarını iletebilir ve doğru empati yapılabilir (Cormier ve Hackney, 2013). Egan (2011), psikolojik danışmanların yapacakları empatinin, danışanlarının problemleriyle olan baş etme süreçlerini anlamaya yardımcı olacağını ve problemlerini yönetme ve fırsatlarını geliştirme noktasında danışanların dünyasının derinliklerine inebilme fırsatı vereceğini ifade etmiştir. Bu sayede danışmanlar, danışanlarını doğru anlamış olabilecek ve etkili müdahalede bulunabileceklerdir. Aksi halde danışanı yüzeysel şekilde anlamak ve müdahaleyi bir yanlış üzerine kurmak danışanın hayatındaki önemli noktaların kaçırılmasını ve yardımın danışanı yanlış yönlendireceği belirtilmiştir. Hackney ve Cormier, (2008) ise psikolojik danışmanın, danışanının anlattıklarını dinlerken; nasıl oturduğunun, jest ve mimikleri gibi fiziksel tepkilerin; danışanını dinlediğini ve anladığını ona belli etmek için verdiği yanıtların, açıklayıcı ve destekleyici tepkilerin ve sözel katılımların empatiyi iletebilmesi noktasında oldukça önemli olduğuna değinmiştir.

Psikolojik danışmanların empati becerilerinin incelendiği bir çok araştırmaya rastlanmıştır. Köseoğlu'nun (1994) yaptığı çalışmada psikolojik danışmanların kişilik özellikleri esnekliğini yitirdikçe empatik becerilerinin azaldığı sonucuna ulaşılmıştır. İkiz (2006) psikolojik danışmanlara uygulanan danışma becerileri eğitiminin empatik becerilerini geliştirdiğini ortaya koymuştur. Sargin (1993), psikolojik danışmanlara verilen empati eğitiminin empatik becerileri üzerinde olumlu yönde etkili olduğunu bulmuştur. Kurt (2007), psikolojik danışman adaylarına verilen duygusal zekâ düşünme becerileri eğitiminin empatik beceri düzeylerini geliştirmede etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Alper'in (2007), yaptığı araştırmada psikolojik danışmanların empati becerileri sınıf

öğretmenlerinden anlamlı derecede yüksek bulunmuştur. Ayrıca psikolojik danışmanların empati becerilerinin cinsiyete, yaşa, medeni duruma, mesleki kıdeme ve mezun olunan bölüme göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Yıldırım (1992), psikolojik danışman adayı dördüncü sınıf öğrencilerinin empati becerilerini, birinci sınıf öğrencilerinden daha yüksek bulmuştur. Bununla birlikte psikolojik danışman adayı birinci sınıf öğrencileri ile eğitim bilimleri bölümünün diğer anabilim dallarındaki (EÖD, EPÖ, EYTPE) birinci sınıf öğrencileri arasında empatik beceri düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık olmadığı bulunmuştur. Alver (2005), yaptığı araştırmada psikolojik danışman adaylarının empatik becerilerinin kızların lehine daha yüksek olduğunu bulmuştur. Bununla birlikte psikolojik danışman adaylarının sınıf düzeylerine göre empati becerilerinin anlamlı şekilde farklılaşmadığını ortaya koymuştur.

Önem

Problem, bireyin hedefine ulaşmasını engelleyen ve güçleştiren bir durumdur. Problem çözme ise, böyle bir durumda engeli aşmanın iyi bir yönünü bulmaktır (Genç ve Kalafat, 2010). Bireylerin problemlere olan yaklaşımlarının düşünme stillerinden etkilendiği ifade edilmiştir (Yağcı ve Özkeş, 2017). Bu noktadan hareketle psikolojik danışmanların tercih ettikleri düşünme stillerinin, psikolojik danışma sürecinde karşılaşılan problemlerin çözümünde başvurulacak müdahale yöntemlerini etkilediği ifade edilmektedir (Karabulut, 2014). Ayrıca psikolojik danışmanlar için önemli bir beceri olan empatinin bireyin probleminin doğru tanımlanmasına yardımcı olduğu belirtilmektedir (Genç ve Kalafat, 2010).

Yukarıda değinilen problem çözme becerisi, düşünme stilleri ve empatinin birbiriyle olan ilişkisini inceleyen çeşitli araştırmalar bulunmaktadır. Bu araştırmalardan Altuntaş (2008), tarafından yapılan çalışmada okul yöneticilerinin problem çözme becerileri ile muhafazakâr, anarşik ve oligarşik düşünme stilleri arasında pozitif yönlü düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Duru'nun (2002), öğretmen adaylarıyla yaptığı araştırmada empatinin alt boyutu olan empatik ilginin düşünme stilleri ile pozitif; empatinin diğer bir alt boyutu olan perspektif almanın rasyonel-analitik düşünme stiliyle pozitif; empatinin kişisel sıkıntı duygusu alt boyutu ile rasyonel düşünme stili arasında ise negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca kızların empatik becerilerinin erkeklere oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yağcı ve Özkeş'in (2017), yaptıkları çalışmada öğretmen adaylarının problem çözme becerileri ile yasama, yürütme, yargı, hiyerarşik, anarşik ve liberal düşünme stilleri arasında orta düzeyde pozitif yönde anlamlı; monarşik, global, lokal ve dışsal düşünme stilleri arasında çok zayıf ve pozitif yönde ancak anlamsız, muhafazakâr düşünme stili arasında ise negatif yönde ve anlamsız bir ilişki olduğu bulunmuştur. Aktaş ve Sezen-Balçıkınlı (2018) tarafından beden eğitimi öğretmeni adayları ile yapılan araştırmada problem çözme becerisi ile empati arasında olumlu yönde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

İlgili literatürde problem çözme becerisi, düşünme stilleri ve empatinin birbirleriyle ilişkisi ayrı ayrı incelenmiş olmasına rağmen bu üç değişkenin birlikte ele alındığı bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu durumdan hareketle problem çözme becerisi üzerinde düşünme stili ve empatinin rolünün incelenmesi araştırılmaya değer bulunmuştur. Öte yandan değinilen özelliklerin psikolojik danışman adayları için önemli olduğu düşünülmektedir. Nitekim psikolojik danışmanların, iş hayatına başladıklarında etkili bir psikolojik danışma hizmeti yürütebilmeleri için bu mesleğe ilk adımın atıldığı lisans döneminde bahsedilen özelliklerin kendilerine kazandırılmasının etkili olacağı değerlendirilmektedir. Psikolojik danışman adaylarının değinilen özelliklerinin birlikte ele alınarak incelendiği herhangi bir araştırmaya da rastlanmadığı göz önünde bulundurulduğunda bu araştırmanın alan yazına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Diğer bir husus psikolojik danışman adaylarının lisans eğitimleri sürecinde aldıkları eğitimler sayesinde sınıf düzeyleri yükseldikçe değinilen özelliklere sahip olma durumlarının da artacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca psikolojik danışmanlık mesleğinin hem kadın hem de erkekler tarafından başarıyla yapılabilecek bir meslek olduğu dikkate alındığında, psikolojik danışman adaylarının sahip oldukları bu özelliklerin, cinsiyete göre farklılaşmaması beklenmektedir. Dolayısıyla değinilen değişkenlerinin sınıf düzeyi ve cinsiyet açısından farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

Yukarıda açıklamalar ışığında araştırmanın temel amacı, psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisinin açıklanmasında düşünme stilleri ve empatinin rolünün incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

- 1) Psikolojik danışman adaylarının karmaşık ve basit düşünme stilleri ile duygusal ve bilişsel empatileri problem çözme becerisini yordamakta mıdır?
- 2) Psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisi, karmaşık ve basit düşünme stilleri ile duygusal ve bilişsel empatileri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
- 3) Psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisi, karmaşık ve basit düşünme stilleri ile duygusal ve bilişsel empatileri sınıf düzeyine göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisinin açıklanmasında düşünme stillerinin ve empatinin rolü incelenmiştir. Ayrıca psikolojik danışman adaylarının, problem çözme becerisi, düşünme stilleri ve empati becerilerinin cinsiyet ve sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği belirlenmeye çalışılmıştır. İlişkisel tarama modelinde iki ya da daha fazla değişken arasındaki değişimin varlığı veya derecesi belirlenmeye çalışılmaktadır (Karasar, 2008). Bu çalışmada da değinilen değişkenler arasındaki değişim incelendiğinden, araştırmanın modeli nicel araştırma yaklaşımına dayalı ilişkisel tarama olarak belirlenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 2018-2019 eğitim öğretim yılında bir devlet üniversitesinin Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik programının farklı sınıflarında öğrenim gören 188 psikolojik danışman adayından oluşmaktadır. Katılımcıların 138'i kadın (%73) ve 50'si erkektir (%27). Ayrıca katılımcıların, 58'i birinci sınıfta (%30), 46'sı ikinci sınıfta (%25), 46'sı üçüncü sınıfta (%25) ve 38'i dördüncü sınıfta (%20) öğrenim görmektedirler.

Veri Toplama Araçları

Çalışma grubunda yer alan katılımcıların problem çözüme becerisini belirlemek için "Problem Çözüme Envanteri", düşünme stillerini belirlemek için "Düşünme Stilleri Ölçeği", empati becerilerini belirlemek için ise "Temel Empati Ölçeği" kullanılmıştır. Ayrıca araştırmacılar tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır. Veri toplama araçlarına yönelik ayrıntılı bilgiler aşağıda sunulmuştur.

Problem çözüme envanteri: Bu ölçme aracı bireylerin problem çözüme becerisini nasıl algıladıklarının belirlenmesi amacıyla Heppner ve Petersen (1982) tarafından geliştirilmiştir. Şahin, Şahin ve Heppner (1993) tarafından Türkçe'ye uyarlanan envanterin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları üniversite öğrencileri üzerinde gerçekleştirilmiştir. 6'lı likert tipinde olan ölçek 35 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan 1, 2, 3, 4, 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30, 32 nolu maddeler tersten puanlanmaktadır. 9, 11, 22 ve 29 nolu maddeler ise puanlamaya dâhil edilmemektedir. Ölçme aracı "aceleci yaklaşım", "düşünen yaklaşım", "kaçıngan yaklaşım", "değerlendirici yaklaşım", "kendine güvenli yaklaşım" ve "planlı yaklaşım" olmak üzere 6 faktörden oluşmakta olup, ayrıca ölçek toplam puanı hesaplanarak da kullanılabilir. Ölçekten alınan puanların yükselmesi bireyin problem çözüme becerileri konusunda kendini yetersiz olarak algıladığı anlamına gelmektedir. Ölçme aracının güvenirliliğinin belirlenmesi amacıyla hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ölçeğin toplam puan için .90 olarak bulunmuştur. Türkçe'ye uyarlanması sürecinde hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise .88 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin geçerliliğinin hesaplanması amacıyla yapılan analizlerde Beck Depresyon Envanteri ile arasındaki korelasyon katsayısı .33 ($p < .001$), STAI-T toplam puanı ile arasındaki korelasyon katsayısı ise .45 ($p < .001$) olarak bulunmuştur.

Düşünme stilleri ölçeği: Düşünme stilleri ölçeği, bireylerin herhangi bir durum karşısında göstermiş oldukları düşünme biçimlerini ve bu durumu ne sıklıkta gerçekleştirdiklerini ölçmektedir. Ölçek Sternberg ve Wagner (1992) tarafından geliştirilmiş olup Buluş (2006) tarafından Türkçe'ye uyarlanan ölçek 7'li likert tipindedir. Ölçek, 5 temel boyut ve 13 alt boyuttan oluşmaktadır. Alt boyutlarının her birinde 5 madde yer alıp puan aralığı 7 ile 35 arasında değişebilmektedir. Ölçeğin boyutlarından alınan puanların yükselmesi ölçülen düşünme stiline daha fazla kullanıldığı anlamına gelmektedir. Ölçeğin alt boyutları; A-İşlevler (yasama, yürütme ve yargı), B-Biçimler (anarşik,

monarşik, hiyerarşik ve oligarşik), C-Düzeyler (lokal ve global), D-Alanlar (içsel ve dışsal), E-Eğilimler (muhafazakâr ve liberal) şeklindedir. Zhang ve Postiglione, (2000), değinilen 13 düşünme stili karmaşık ve basit düşünme stili olarak ikiye ayrılabilirdiğini ifade etmiştir. Karmaşık düşünme stili altına giren düşünme stilleri; yasama, yargı, global, hiyerarşik, liberal, oligarşik, anarşik ve dışsal şeklindedir. Basit düşünme stilleri ise; yürütme, lokal, muhafazakar, monarşik ve içsel şeklindedir. Buluş'ta (2005) düşünme stillerinin değinilen şekilde gruplanarak incelenebileceğini ifade etmiştir. Bu açıklamalara dayalı olarak bu araştırma kapsamında, düşünme stilleri karmaşık ve basit olarak gruplandırılarak incelenmiştir. Ölçeğin uyarlamasının yapıldığı çalışmada, madde-test korelasyonlarının .24 ile .86 arasında değiştiği belirlenmiştir. Ayrıca alt boyutlara ilişkin hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayılarının .68 ile .93 arasında yer aldığı bulunmuştur.

Temel empati ölçeği: Temel Empati Ölçeği bireylerin empati becerilerini ölçmek amacıyla Jolliffe ve Farrington (2006) tarafından geliştirilmiştir. Türkçe'ye uyarlaması ise Topcu, Erdur-Baker ve Çapa-Aydın (2010) tarafından yapılmıştır. Likert tipi beşli derecelendirmeli olarak cevaplandırılan ölçek 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin bazı maddeleri (1., 6., 7., 8., 13., 18., 19. ve 20.) tersten puanlanmaktadır. Ölçme aracı "bilişsel empati" ve "duygusal empati" olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin yapılan analizler sonucunda hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayılarının duygusal empati boyutu için .76; bilişsel empati boyutu için .80 olduğu belirlenmiştir. Ölçme aracının geçerliğine ilişkin yapılan doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ise elde edilen uyum iyiliği indekslerinin kabul edilebilir düzeyde olduğu ifade edilmiştir (GFI=.90, AGFI=.87, RMSEA=.06).

Kişisel bilgi formu: Bu form araştırma kapsamında katılımcıların cinsiyet ve sınıf düzeylerine ilişkin bilgilerin toplanması amacıyla kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında öncelikle, ölçme araçlarını Türkçe'ye uyarlayan araştırmacılardan kullanım izinleri alınmıştır. Gerekli izinler alındıktan sonra araştırma grubunu oluşturan psikolojik danışman adaylarına çalışmanın amaçları açıklanıp verilerin gizli kalacağı konusunda kendilerine güvence verilmiştir. Uygulamalar yaklaşık 30 dakika sürmüştür.

Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisinin açıklanmasında düşünme stilleri ve empatinin rolü çoklu regresyon analizi ile incelenmiştir. Bu analizin yapılabilmesi için öncelikle bir takım varsayımların sağlanıp sağlanmadığı test edilmiştir. Gerekli görülen varsayımların sağlandığı anlaşıldıktan sonra analizler yapılmıştır. Ayrıca araştırmanın değişkenlerinin cinsiyet ve sınıf düzeyi bakımından anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Bu kapsamda değişkenlerin cinsiyet açısından karşılaştırılması t testi ile sınıf düzeyi

açısından karşılaştırılması ise ANOVA ile test edilmiştir. Verilerin analizinde SPSS 22 paket programı kullanılmıştır.

Çoklu regresyon analizinin varsayımlarının testi: Çoklu regresyon analizinin yapılabilmesi için bazı varsayımların sağlanması gerekli görülmektedir. Bu varsayımlar, örneklem büyüklüğü, çoklu ortak doğrusallık ve teklilik (multicollinearity ve singularity), uç değerler, normallik ve doğrusallıktır (Pallant, 2015).

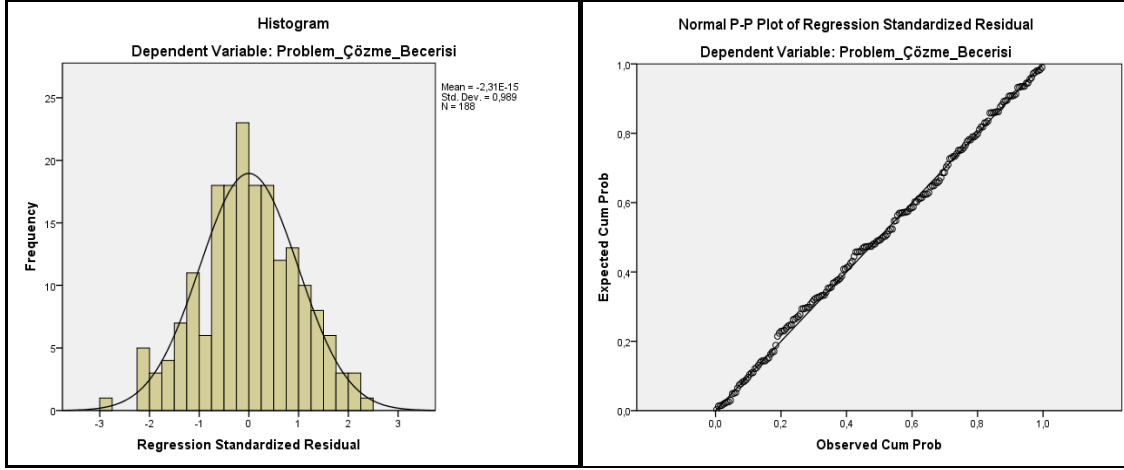
Örneklem büyüklüğü: Araştırmanın örneklemini 188 kişiden oluşmaktadır. Bu sayının örneklem büyüklüğü için yeterli olup olmadığının belirlenmesinde Tabachnick ve Fidell'in (2015) geliştirdiği " $N \geq 50 + 8m$ (m =bağımsız değişkenlerin sayısı)" formül dikkate alınmıştır. Araştırmada 4 bağımsız değişken (duygusal empati, bilişsel empati, karmaşık düşünme stili ve basit düşünme stili) olduğu göz önünde bulundurulduğunda ($188 > 82$) araştırmanın yeterli örneklem büyüklüğüne sahip olduğu anlaşılmıştır.

Çoklu ortak doğrusallık ve teklilik (multicollinearity ve singularity): Çoklu ortak doğrusallığın test edilmesinde bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin hesaplanması ve değişkenler arasındaki korelasyon değerinin .90 ve üzeri olmaması beklenmektedir (Pallant, 2015). Bağımsız değişkenler arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre en düşük ilişkinin duygusal empati ile karmaşık düşünme stili arasında ($r=.019$, $p>.050$), en yüksek ilişkinin ise problem çözme becerisi ile karmaşık düşünme stili ($r=.646$, $p<.010$) arasında olduğu saptanmıştır. Bu sonuçlara dayalı olarak çoklu ortak doğrusallık probleminin olmadığı anlaşılmıştır. Teklilik ise bağımsız değişkenlerin birleşiminde gerçekleşebilmektedir. Bu durum ölçeğin toplam ve alt boyutları puanlarının aynı anda analize dahil edilmesinde meydana gelebilmektedir (Pallant, 2015). Bu araştırmada Temel Empati Ölçeği ve Düşünme Stilleri Ölçeği'nin toplamı değil sadece alt boyutları (duygusal empati, bilişsel empati, karmaşık düşünme stili, basit düşünme stili) bağımsız değişken olarak ele alınmıştır. Bu sonuçlara göre teklilik probleminin olmadığı belirlenmiştir.

Uç değerler: Uç değerler, tek ve çok değişkenli olmak üzere iki şekilde incelenmiştir. Tek değişkenli uç değerlerin belirlenmesi amacıyla değişkenlere ilişkin z puanları hesaplanmıştır. Z puanlarının $|3|$ 'ten büyük olmaması gerektiği belirtilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2015: 282). Yapılan analizler sonucunda elde edilen z puanlarının değinilen değerden küçük olduğu dolayısıyla tek değişkenli normallığın sağlandığı anlaşılmıştır. Çok değişkenli uç değerlerin tespitinde ise Mahalanobis uzaklık değeri dikkate alınmıştır. Yapılan analizler sonucunda dört bağımsız değişken için 0.001 anlamlılık düzeyindeki $\chi^2=18.465$ kritik değerinin aşan bir değer olmadığı görüldüğünden veri setinde çok değişkenli normallığın sağlandığı anlaşılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2015).

Normallik ve doğrusallık: Araştırmanın bağımsız değişkenleri (duygusal empati, bilişsel empati, karmaşık düşünme stili ve basit düşünme stili) ile bağımlı değişkenine (problem çözme

becerisi) ait puanların normal dağılım göstermesi ve bu değişkenler arasında doğrusal bir ilişkinin olması gerektiği ifade edilmektedir (Pallant, 2015). Bu varsayımların test edilmesi amacıyla oluşturulan grafikler Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1. Problem çözme becerisi ile bağımsız değişkenlere ilişkin histogram grafiği, saçılma diyagramı ve regresyon doğrusu

Şekil 1’e göre araştırmanın bağımsız değişkenleri (duygusal empati, bilişsel empati, karmaşık düşünme stili ve basit düşünme stili) ile bağımlı değişkenine (problem çözme becerisi) ait puanların normal dağılıma sahip olduğu ve bu değişkenler arasında doğrusal bir ilişkinin olduğu görülebilmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2015). Bu sonuçlara dayalı olarak normallik ve doğrusallık koşullarının sağlandığı anlaşılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisi üzerinde duygusal empati, bilişsel empati, karmaşık düşünme stili ve basit düşünme stiline rolünün incelenmesi amacıyla yapılan çoklu regresyon analizine ilişkin elde edilen sonuçlara yer verilmiştir. Ayrıca psikolojik danışman adaylarının duygusal empati, bilişsel empati, problem çözme becerisi, karmaşık düşünme stili ve basit düşünme stiline cinsiyet ile sınıf düzeyi açısından farklılaşıp farklılaşmadığı belirlenmeye çalışılmıştır.

Psikolojik Danışman Adaylarının Karmaşık ve Basit Düşünme Stilleri İle Duygusal ve Bilişsel Empatileri Problem Çözme Becerisini Yordaması

Psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisinin yordanmasına yönelik olarak çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1 Psikolojik Danışman Adaylarının Problem Çözme Becerisinin Yordanmasına Yönelik Yapılan Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi

Değişken	B	Std. Hata	β	t	p	İkili r	Kısmi r	f ²
Sabit	.965	.453		2.132	.034			
Karmaşık Düşünme Stili	.413	.064	.476	6.442	.000	.646	.430	0.715
Basit Düşünme Stili	.196	.077	.179	2.548	.012	.518	.185	0.367
Duygusal Empati	-.136	.081	-.097	-1.671	.096	-.040	-.123	
Bilişsel Empati	.263	.106	.156	2.493	.014	.344	.181	0.143
R= .67 R ² =.45 F _(4,183) = 38.62 p<.000								

Tablo 1 incelendiğinde psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisi ile karmaşık düşünme stili arasında olumlu yönde orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin ($r=.646$, $p=.000$) olduğu ayrıca duygusal empati, bilişsel empati ve basit düşünme stili etkisi kontrol edildiğinde de olumlu yönde orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin ($r=.430$, $p=.000$) olduğu saptanmıştır. Problem çözme becerisi ile basit düşünme stili arasında olumlu yönde orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin ($r=.518$, $p=.000$) olduğu ayrıca bu ilişkide duygusal empati, bilişsel empati ve karmaşık düşünme stili etkisi kontrol edildiğinde olumlu yönde düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin ($r=.185$, $p=.012$) olduğu sonucuna varılmıştır. Problem çözme becerisi ile duygusal empatileri arasında olumsuz yönde düşük düzeyde ancak anlamsız bir ilişkinin ($r=-.040$, $p=.585$) olduğu ayrıca bu ilişkide bilişsel empati, karmaşık düşünme stili ve basit düşünme stili etkisi kontrol edildiğinde de olumsuz yönde düşük düzeyde ve anlamsız bir ilişkinin ($r=-.123$, $p=.096$) olduğu belirlenmiştir. Problem çözme becerisi ile bilişsel empati arasında olumlu yönde orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin ($r=.344$, $p=.000$) olduğu ayrıca bu ilişkide duygusal empati, karmaşık düşünme stili ve basit düşünme stili etkisi kontrol edildiğinde olumlu yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişkinin ($r=.181$, $p=.014$) olduğu görülmüştür.

Psikolojik danışman adaylarının duygusal empati, bilişsel empati, karmaşık düşünme stili ve basit düşünme stili etkisi kontrol edildiğinde problem çözme becerisi ile orta düzeyde olumlu yönde ilişkili olduğu ve değinilen değişkenlerin problem çözme becerisinin % 45'ini açıkladığı ve oluşturulan modelin anlamlı olduğu görülmüştür ($R=.67$, $F_{(4,183)}= 38.62$, $p<.001$). Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin hesaplanan t-testi sonuçları incelendiğinde karmaşık düşünme stili ($\beta=.476$, $p<.001$), basit düşünme stili ($\beta=.179$, $p<.050$) ve bilişsel empatinin ($\beta=.156$, $p<.050$), problem çözme becerisini anlamlı şekilde açıkladığı anlaşılmıştır. Duygusal empatinin ise problem çözme becerisi üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı belirlenmiştir ($\beta=-.097$, $p>.050$).

Standardize edilmiş regresyon katsayısına (β) göre yordayıcı değişkenlerin problem çözme becerisi üzerindeki önem sırasının belirlenmesinde etki büyüklüğünün hesaplanmasına ilişkin olarak Cohen (1988) tarafından geliştirilen $f^2=R^2/(1-R^2)$ formülü kullanılmış ve etki büyüklüğü sınıflaması $0.02\leq f^2<0.15$ küçük düzeyde etki; $0.15\leq f^2<0.35$ orta düzeyde etki; $0.35\leq f^2<...$ büyük düzeyde etki olacak şekilde değerlendirilmiştir. Değinilen formülde yer alan R^2 değerleri her bir bağımsız

değişkenin bağımlı değişkeni açıklama durumunun belirlenmesi amacıyla yapılan basit doğrusal regresyon analizi ile ortaya koyulmuştur. Yapılan bu analizler sayesinde bağımsız değişkenlerden hangilerinin bağımlı değişkenin açıklanmasında daha önemli bir rolünün olduğu belirlenmeye çalışılmıştır.

Yukarıda değinilen formül hesaplanarak elde edilen sonuçlara göre karmaşık düşünme stiline, problem çözme becerisini açıklamasında büyük düzeyde etkiye ($f^2=0.715$); basit düşünme stiline, problem çözme becerisini açıklamasında büyük düzeyde etkiye ($f^2=0.367$) ve bilişsel empatinin, problem çözme becerisini açıklamasında küçük düzeyde etkiye ($f^2=0.143$) sahip oldukları belirlenmiştir. Bu sonuçlara dayalı olarak problem çözme becerisinin açıklanmasındaki önem düzeyinin, sırasıyla karmaşık düşünme stili, basit düşünme stili ve bilişsel empati şeklinde olduğu anlaşılmıştır.

Psikolojik Danışman Adaylarının Problem Çözme Becerisi, Karmaşık ve Basit Düşünme Stilleri İle Duyusal ve Bilişsel Empatilerinin Cinsiyete Göre Farklılaşp Farklılaşmadığı

Psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisi ölçeğinin toplam puanlarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla bağımsız örneklem t-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2 Psikolojik Danışman Adaylarının Problem Çözme Becerisi Ölçeğinin Toplam Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	P	Levene	
								F	p
Problem Çözme Becerisi	Kız	138	4.209	.667	186	-.515	.607	.871	.352
	Erkek	50	4.265	.637					

Tablo 2 incelendiğinde; psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisi toplam puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir ($t_{(186)}=-.515, p>.050$).

Psikolojik danışman adaylarının düşünme stilleri ölçeğinin alt boyut puanlarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla bağımsız örneklem t-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3 Psikolojik Danışman Adaylarının Düşünme Stilleri Ölçeğinin Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	P	Levene	
								F	p
Karmaşık Düşünme Stili	Kız	138	4.440	.723	186	-2.767	.006	.484	.487
	Erkek	50	4.780	.801					
Basit Düşünme Stili	Kız	138	4.146	.584	186	-1.464	.145	1.843	.176
	Erkek	50	4.291	.635					

Tablo 3 incelendiğinde; psikolojik danışman adaylarının karmaşık düşünme stili puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmıştır ($t_{(186)}=-2.767$, $p<.050$). Erkeklerin puanlarının ($\bar{x}=4.780$) kızların puanlarından ($\bar{x}=4.440$) anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Psikolojik danışman adaylarının basit düşünme stili puanlarının ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($t_{(186)}=-1.464$, $p>.050$).

Psikolojik danışman adaylarının empati ölçeğinin alt boyut puanlarının cinsiyete göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla bağımsız örneklem t-testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4 Psikolojik Danışman Adaylarının Empati Ölçeğinin Alt Boyut Puanlarının Cinsiyete Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	n	\bar{X}	Ss	Sd	t	p	Levene	
								F	p
Duyusal Empati	Kız	138	3.812	.446	186	3.892	.000	1.311	.254
	Erkek	50	3.520	.475					
Bilişsel Empati	Kız	138	4.067	.390	186	-.228	.820	.005	.947
	Erkek	50	4.082	.394					

Tablo 4 incelendiğinde; psikolojik danışman adaylarının duygusal empati puanlarının cinsiyete göre anlamlı bir farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır ($t_{(186)}=3.892$, $p<.050$). Kızların puanlarının ($\bar{x}=3.812$) erkeklerin puanlarından ($\bar{x}=3.520$) yüksek olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte psikolojik danışman adaylarının bilişsel empati puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir ($t_{(186)}=-.228$, $p>.050$).

Psikolojik Danışman Adaylarının Problem Çözme Becerisi, Karmaşık ve Basit Düşünme Stilleri İle Duyusal ve Bilişsel Empatilerinin Sınıf Düzeyine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığı

Psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisi toplam puanlarının sınıf düzeyine göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla Anova testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5 Psikolojik Danışman Adaylarının Problem Çözme Becerisi Ölçeğinin Toplam Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan Anova Sonuçları

	Sınıf Düzeyi	n	\bar{X}	Ss	df	F	p	Tukey	Levene İstatistiği	
									F	p
Problem Çözme Becerisi	1. sınıf	8	4.163	.626	3	5.181	.002	4>1	1.352	.259
	2. sınıf	46	4.006	.725	184			4>2		
	3. sınıf	46	4.256	.640				4>3		
	4. sınıf	38	4.543	.527						
	Toplam	188	4.224	.658						

Tablo 5 incelendiğinde; psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisi toplam puanlarının sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı görülmektedir ($F_{(3-184)}=5.181, p<.050$). Problem çözme becerisinin hangi sınıf düzeyine göre farklılaştığını belirlemek için Tukey testi yapılmıştır. Bu testin sonucuna göre 4. sınıfta olanların ($\bar{x}=4.543$), 1. sınıfta ($\bar{x}=4.163$), 2. sınıfta ($\bar{x}=4.006$) ve 3. sınıfta ($\bar{x}=4.256$) olanlara göre problem çözme becerisinin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Psikolojik danışman adaylarının düşünme stilleri ölçeğinin alt boyut puanlarının sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla Anova testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6 Psikolojik Danışman Adaylarının Düşünme Stilleri Ölçeğinin Alt Boyut Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan Anova Sonuçları

	Sınıf Düzeyi	n	\bar{X}	Ss	df	F	p	Levene İstatistiği	
								F	p
Karmaşık Düşünme Stili	1. sınıf	58	4.606	.792	3	1.366	.255	1.200	.311
	2. sınıf	46	4.388	.791	184				
	3. sınıf	46	4.457	.730					
	4. sınıf	38	4.678	.680					
	Toplam	188	4.530	.758					
Basit Düşünme Stili	1. Sınıf	58	4.152	.524	3	1.783	.152	2.850	.039
	2. Sınıf	46	4.150	.679	184				
	3. Sınıf	46	4.098	.628					
	4. Sınıf	38	4.380	.552					
	Toplam	188	4.184	.600					

Tablo 6 incelendiğinde; psikolojik danışman adaylarının karmaşık düşünme stili ($F_{(3-184)}=1.366, p>.050$) ve basit düşünme stili ($F_{(3-184)}=1.783, p>.050$) puanları arasındaki farkın sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür.

Psikolojik danışman adaylarının temel empati ölçeğinin alt boyut puanlarının sınıf düzeyine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla Anova testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7 Psikolojik Danışman Adaylarının Temel Empati Ölçeğinin Alt Boyut Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre Karşılaştırılmasına İlişkin Yapılan Anova Sonuçları

	Sınıf Düzeyi	n	\bar{X}	Ss	df	F	p	Levene İstatistiği	
								F	p
Duygusal Empati	1. sınıf	58	3.709	.511	3	.154	.927	.793	.499
	2. sınıf	46	3.731	.488	184				
	3. sınıf	46	3.772	.420					
	4. sınıf	38	3.730	.458					
	Toplam	188	3.734	.474					

						F	p
Bilişsel Empati	1. Sınıf	58	4.085	.422	3	1.498	.217
	2. Sınıf	46	4.029	.373			
	3. Sınıf	46	4.010	.348			
	4. Sınıf	38	4.175	.401			
	Toplam	188	4.071	.390			

Tablo 7 incelendiğinde; psikolojik danışman adaylarının bilişsel empati ($F_{(3-184)}=1.498, p>.050$) ve duygusal empati ($F_{(3-184)}=.154, p>.050$) puanlarının sınıf düzeylerine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda, psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisi ile karmaşık düşünme stili, basit düşünme stili ve bilişsel empatileri arasında olumlu yönde orta düzeyde ve anlamlı bir ilişkinin olduğu, problem çözme becerisi ile duygusal empatileri arasında olumsuz yönde düşük düzeyde ancak anlamsız bir ilişkinin olduğu ortaya koyulmuştur. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin yapılan analizler sonucunda ise karmaşık düşünme stili, basit düşünme stili ve bilişsel empati, problem çözme becerisini anlamlı şekilde açıklarken, duygusal empatinin problem çözme becerisi üzerinde anlamlı bir yordayıcı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca değinilen değişkenlerin problem çözme becerisinin % 45'ini açıkladığı ve oluşturulan modelin anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bahsedilen değişkenlerin, problem çözme becerisi üzerindeki önem sırasının karmaşık düşünme stili, basit düşünme stili ve bilişsel empati şeklinde olduğu görülmüştür.

Yukarıda değinilen sonuçlara göre problem çözme becerisinin açıklanmasında düşünme stillerinin anlamlı bir rolünün olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar, problem çözme becerisi ve düşünme stilleri arasındaki ilişkiyi inceleyen bazı araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir. Şöyle ki; Yağcı ve Özkeş'in (2017) 117 öğretmen adayıyla yaptığı çalışmada problem çözme becerisi ile yasama, yürütme, yargı, hiyerarşik, anarşik ve liberal düşünme stilleri arasında anlamlı ilişkilerin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Altuntaş'ın (2008) okul yöneticileriyle yaptığı çalışma sonucunda da problem çözme becerisi ile muhafazakâr, anarşik ve oligarşik düşünme stilleri arasında anlamlı ilişkilerin olduğu saptanmıştır.

Karmaşık düşünme stilleri, ne yapılması gerektiğine ve nasıl yapılacağına karar vermekten hoşlanan bireylerin kullandığı düşünme stili olan yasama; analiz etme, karşılaştırma, değerlendirme ve bunlar hakkında hüküm verme eğiliminde olan bireylerin kullandığı düşünme stili olan yargı; büyük fikirler üzerinde soyut düşünen, olayın detaylarına değil bütününe odaklanan ve genelleme yapmayı seven bireylerin kullandığı düşünme stili olan global; yapılacak işlerin önceliklerini belirleyerek bir hedef hiyerarşisi oluşturup zamanını etkili kullanarak birçok görevi aynı anda yapan bireylerin kullandığı düşünme stili olan hiyerarşik; gelenekleri değil değişimi savunan, yaratıcılıklarını kullanarak alışılmışın dışında yeni yöntemleri kullanmayı tercih eden bireylerin kullandığını düşünme

stili olan liberal; belirli bir zaman diliminde önemleri eşit olan birçok işi yapabilen fakat her iş farklı bir öneme sahip olduğunda öncelik belirlemede zorluk çeken bireylerin kullandığı düşünme stili olan oligarşik; anti sistematik, kuralsız, yönlendirmelerden hoşlanmayan, olaylara gelişigüzel yaklaşan bireylerin kullandığı düşünme stili olan anarşik; dışadönük, bireysel değil grup çalışmalarını tercih eden bireylerin kullandığı düşünme stili olan dışsal düşünme stillerinden oluşmaktadır (Sternberg ve Zhang, 2005). Ayrıca Buluş'un (2005) ifade ettiği üzere bireylerin düşünme süreçlerinde sahip oldukları esneklik ve farklılık kişilerin karşılaşılan durumu ve problemleri çözme noktasında başarılı olmalarına katkı sağlayabilmektedir.

Bu araştırma sonucunun göstermiş olduğu üzere karmaşık düşünme stillerine sahip olan psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisinin daha gelişmiş olduğu söylenebilir. Psikolojik danışmanın, soru sorma, yorumlama, yüzleştirme, danışanın problemini analiz edebilme, probleminin altında yatan nedenleri tespit edebilme ve bu problemlere etkili çözümler getirebilme gibi tepkilerinin danışma süreci açısından önemi (Kuzgun, 2009) düşünüldüğünde psikolojik danışman adayları için bu sonuçların beklendik nitelikte olduğu söylenebilir. Farklı bir ifadeyle psikolojik danışman adaylarının sahip oldukları karmaşık düşünce stillerinin, danışma sürecinin karmaşık ve üst düzey bir takım beceriler gerektiren problem çözme sürecine katkı sağladığı değerlendirilmektedir.

Bu araştırmanın sonucuna göre düşünme stillerinin yanı sıra bilişsel empatinin de problem çözme becerisini anlamlı şekilde yordadığı bulunmuştur. Elde edilen bu sonuç Rehber ve Atıcı (2009) tarafından yapılan araştırma sonucu ile örtüşmektedir. Şöyle ki değinilen araştırmaya göre empatik eğilimi yüksek olan bireylerin problem çözme seviyelerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu konuyla ilgili olarak Mcleod ve Mcleod (2015) psikolojik danışma sürecinde problem çözmenin birinci adımının problemi açıklamak ve tanımlamak olduğunu ifade etmiştir. Bir problemin doğru şekilde açıklanması ve tanımlanabilmesi için psikolojik danışmanın, danışanın durumunu onun perspektifinden değerlendirebilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirmenin doğru şekilde yapılmaması durumunda sonraki aşamaların da bundan olumsuz etkileneceği düşünülmektedir. Bu bağlamda psikolojik danışmanın, danışanın probleminin çözümüne yardımcı olabilmesi için öncelikle empati becerisine sahip olması beklenmektedir. Dolayısıyla psikolojik danışmanın problem çözme becerisinin empati becerisi ile doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir.

Bu araştırma sonucuna göre psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Problem çözme becerisinin cinsiyet değişkeni açısından incelendiği araştırmalardan Gültekin'in (2006) 250 psikolojik danışman adayı, Özbulak ve Serin'in (2011) ise 145 psikolojik danışman, Genç ve Kalafat'ın (2010) 360 öğretmen adayı ile yaptığı araştırma sonuçlarında problem çözme becerilerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Dolayısıyla değinilen araştırma sonuçları ile bu araştırmanın sonucunun örtüştüğü anlaşılmaktadır. Psikolojik danışmanlık mesleğini yapacak kişilerin

seçimi ve eğitimi süreçlerinde cinsiyet faktöründen bağımsız bir yol izlenmektedir. Dolayısıyla problem çözme becerisinin de kadın ya da erkek olmaları fark etmeksizin tüm psikolojik danışman adaylarından beklenen bir özellik olduğu düşünüldüğünde psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerilerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşmamasının beklenen bir sonuç olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın diğer bir sonucunda psikolojik danışman adaylarının karmaşık düşünme stili puanları erkeklerin lehine anlamlı bir farklılık gösterirken, basit düşünme stili puanlarının ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği görülmüştür. Buluş'un (2005) yaptığı araştırmanın sonucunda, erkeklerin bilgiyi daha karmaşık şekilde işlediği, bütüne baktıkları, yaratıcı ve dışadönük oldukları; kızların ise daha gelenekçi ve kuralcı olduklarından hareket edildiğinde bu araştırma da ulaşılan erkeklerin karmaşık düşünme stilini kızlara göre daha çok kullandığı sonucunun desteklendiği söylenebilir. Bu sonuçların araştırmadan elde edilen sonuçlar ile tutarlılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Diğer bir araştırmada ise Akboy, Argun ve İkiz (2005) lisans ve lisansüstü eğitimi gören 71 psikolojik danışman adayıyla yaptıkları çalışmada düşünme stillerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaştığını; kızların sezgisel düşünme stilini erkeklere göre daha fazla kullandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmadan elde edilen kız ve erkekler arasındaki bu farklılık üzerinde toplumsal cinsiyet rollerinin etkisinin olabileceği düşünülmektedir. Bu kapsamda toplumda kız ve erkeklerin yetiştirilme tarzları, kendilerine atfedilen roller ve sorumlulukların farklılık gösterdiği ve bunun sonucunda da kız ve erkeklerin farklı düşünme stillerini tercih ettikleri değerlendirilmektedir.

Araştırmada, cinsiyet açısından yapılan karşılaştırmaların diğer bir sonucuna göre psikolojik danışman adaylarının duygusal empati puanları, kızların lehine anlamlı bir farklılık gösterirken, bilişsel empati puanları cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Bu sonuçlarla örtüşen ve farklılaşan araştırma sonuçlarının olduğu görülmüştür. Şöyle ki, Alper'in (2007) 151 psikolojik danışman ve 166 sınıf öğretmeniyle yaptığı araştırma sonucunda empati becerisinin cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Alver'in (2005) 171 psikolojik danışman adayıyla yaptığı çalışmada ise kızların empati becerilerinin erkeklerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Psikolojik danışmanlık mesleğini yerine getirecek olan bireyler için empati becerisi oldukça önemlidir. Empatinin lisans eğitimleri sürecinde bireylere kazandırılmaya çalışıldığı göz önünde bulundurulduğunda bu becerinin cinsiyete göre farklılaşmamasının beklendiği söylenebilir. Ortaya çıkan bu farklılık lisans eğitimleri öncesine dayanmış olabileceği gibi sunulan eğitimlerin her iki cinsiyetin empati becerisini geliştirme noktasında yetersiz kaldığı şeklinde de yorumlanabilir.

Araştırmanın sonucunda psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisinin, sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı; dördüncü sınıfta olanların, birinci, ikinci ve üçüncü sınıfta olanlara göre problem çözme becerisinin anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç ile benzer olarak Gültekin'in (2006) 250 psikolojik danışman adayıyla yaptığı araştırmada

katılımcıların sınıf düzeyleri arttıkça problem çözme becerilerinin de arttığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmadan elde edilen bu sonuca dayanarak psikolojik danışman adaylarına verilen lisans eğitiminin beklendiği gibi problem çözme becerileri üzerinde olumlu yönde bir etkisinin olduğu ifade edilebilir.

Yapılan bu araştırma sonucunda psikolojik danışman adaylarının karmaşık düşünme stili ve basit düşünme stili puanları arasındaki farkın sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği ortaya koyulmuştur. Bu sonuğtan farklı olarak Buluş'un (2005) 488 ilköğretim bölümü öğretmen adayıyla yapmış olduğu çalışmada düşünme stillerinin sınıf düzeyi değişkenine göre anlamlı şekilde farklılaştığı; dördüncü sınıfta olanların birinci sınıftakilere göre yasama düşünme stilini daha çok, dışsal düşünme stilini ise daha az tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Dinđer ve Saracaloğlu'nun (2011) 339 öğretmen adayıyla yapmış oldukları araştırma sonucunda da düşünme stillerinin sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaştığı; dördüncü sınıfta olanların içsel düşünme stilini daha çok kullandıkları bulunmuştur. Bu araştırmada ulaşılan psikolojik danışman adaylarının düşünme stillerinin, sınıf düzeyine göre farklılaşmaması psikolojik danışman adaylarının aldıkları lisans eğitimlerinin değinilen değişikliği gerçekleştirmek için yeterli olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Nitekim Sternberg ve Zhang'ın (2005) ifade ettiği üzere düşünme stilleri öğretilmekte ve sosyal çevreyle etkileşim sonucunda kazanılabilmektedir. Ancak bu araştırma sonucu göstermiştir ki adaylar sınıf düzeyleri yükselmesine rağmen düşünme stilleri kapsamında anlamlı bir değişim yaşamamışlardır.

Araştırmada, psikolojik danışman adaylarının bilişsel empati ve duygusal empatilerinin, sınıf düzeylerine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur. Bu sonuçlar ile benzer şekilde Alver'in (2005) 171 psikolojik danışman adayıyla yaptığı çalışmada psikolojik danışman adaylarının empati becerilerinin sınıf düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı bulunmuştur. Bu araştırma sonucundan farklı olarak Yıldırım'ın (1992) 199 psikolojik danışman adayıyla yaptığı çalışmada ise psikolojik danışman adayı dördüncü sınıf öğrencilerinin empati becerilerinin, birinci sınıf öğrencilerinden daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna ulaşmıştır. YÖK (1998) tarafından hazırlanan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı'nda ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıflarda yer alan İnsan ilişkileri ve İletişim, Psikolojik Danışma ilke ve Teknikleri, Grupla Psikolojik Danışma, Bireyle Psikolojik Danışma Uygulaması gibi derslerin psikolojik danışman adaylarına empati becerisi gibi bir takım temel psikolojik danışma becerilerini kazandırabileceği söylenebilir. Ancak bu araştırmanın sonucuna göre değinilen dersleri almayan birinci sınıf öğrencileri ile bu dersleri alan daha üst sınıflarda öğrenim gören öğrenciler arasında empati becerisi açısından beklenen farklılaşmanın gerçekleşmediği anlaşılmıştır. Dolayısıyla değinilen derslerin yanında empati becerisini artırabilecek farklı derslere ihtiyaç olduğu düşünölmektedir.

Bu araştırmanın sonucunda problem çözme becerisinin açıklanmasında düşünme stillerinin ve empati becerilerinin anlamlı bir rolünün olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca dayalı olarak psikolojik danışman adaylarının lisans döneminde aldıkları eğitimlerde problem çözme becerileri üzerinde etkisi olan bu becerilerin kazandırılmasına yönelik içeriklerin zenginleştirilmesinin yararlı olacağı öngörülmektedir. İleride yapılacak araştırmalarda psikolojik danışman adaylarının problem çözme becerisi ile farklı değişkenler (özyeterlik algısı, kişilik, mesleki benlik saygısı) arasındaki ilişki incelenebilir. Öte yandan psikolojik danışman adaylarının cinsiyetlerine göre düşünme stilleri ve empati becerileri açısından anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bu farklılığın nedenlerinin nitel araştırma temelli çalışmalarla daha detaylı şekilde incelenmesi ve farkın aleyhine gerçekleştiği cinsiyete sahip olan bireylere yönelik çeşitli uygulamalar yapılması önerilebilir. Ayrıca bu araştırma sadece psikolojik danışman adaylarından elde edilen veriler ile sınırlıdır. İleride yapılacak araştırmalarda psikolojik danışmanlar ile de çalışılabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, N. V. (2015). *Yeniden Terapötik İletişim: Kişiler Arası İlişkiler*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Akboy, R., Argun, Y., & İkiz, E. (2005). PDR lisans ve lisansüstü programında öğrenim gören öğrencilerin düşünme stilleri ve benlik saygılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17, 283-292.
- Aksan, N., & Sözer, M. A. (2007). Üniversite öğrencilerinin epistemolojik inançları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 31-50.
- Aktaş, İ., & Sezen-Balçıkanlı, G. (2018). The levels of empathy and social problem solving skills of physical education and sports teacher candidates. *Journal on Educational Psychology*, 11(4), 8-14.
- Alper, D. (2007). Psikolojik danışmanlar ve sınıf öğretmenlerinin duygusal zekâ düzeyleri-iletişim ve empati becerilerinin karşılaştırılması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İzmir.
- Altuntaş, E. A. (2008). Okul yöneticilerinin düşünme stilleri ile problem çözme becerileri arasındaki ilişki. *Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*.
- Alver, B. (2005). Psikolojik danışma ve rehberlik eğitimi alan öğrencilerin empatik beceri ve karar verme stratejilerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(14), 19-34.
- Arcioğlu, A. (2008). Psikolojik danışman adaylarının yardım etme stilleri. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Arın, A. (2006). Lise yöneticilerinin öğretim liderliği davranışları ile kullandıkları karar verme stratejileri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişki düzeyi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Eskişehir.
- Balcı, E. (2012). Sınıf öğretmenlerinin empatik eğilim düzeyleri: Beşiktaş ilçesi örneği. *Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul.
- Barrett-Lennard, G. T. (1981). The empathy cycle: Refinement of a nuclear concept. *Journal of Counseling Psychology*, 28(2), 91-100.

- Barrio Minton, C., & Myers, J. (2008). Cognitive style and theoretical orientation: Factors affecting intervention style interest and use. *Journal of Mental Health Counseling*, 30(4), 330-344.
- Buluş, M. (2005). İlköğretim bölümü öğrencilerinin düşünme stilleri profili açısından incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 6(1), 1-24.
- Buluş, M. (2006). Assessment of Thinking Styles Inventory, Academic Achievement and Student Teachers' Characteristics. *Eğitim ve Bilim*, 31(139), 35-48.
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (2nd Ed.). hillsdale, NJ: Lawrence Earlbaum Associates.
- Cormier, S., & Hackney, H. (2013). *Psikolojik Danışma: Stratejiler ve Müdahaleler* (Çev. Ed. S. Doğan ve B. Yaka). Ankara: Pegem Akademi.
- Cüceloğlu, D. (2014). *İnsan ve Davranışı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çınar, Y. (2016). Psikolojik danışmanların tükenmişlik düzeyleri ve problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*.
- Çivitçi, N., & Arıcıoğlu, A. (2012). Beş faktör kuramına dayalı kişilik özellikleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 78-96.
- Demir, İ., & Gazioglu, E. İ. (2012). Theoretical orientations of Turkish counselor trainees: The role of thinking styles, epistemology and curiosity. *Psychology*, 3(7), 527-533.
- Diñer, B. (2009). Öğretmen adaylarının düşünme stilleri profillerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Aydın.
- Diñer, B., & Saracaloğlu, A. S. (2011). Öğretmen adaylarının düşünme stilleri profillerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(4), 701-744.
- Dökmen, Ü. (2016). *Sanatta ve günlük yaşamda iletişim çatışmaları ve empati*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Duru, E. (2002). Öğretmen adaylarında kişi-durum yaklaşımı bağlamında yardım etme davranışı, empati ve düşünme stilleri ilişkisi ve bu değişkenlerin bazı psikososyal değişkenler açısından incelenmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi*, İzmir.
- Egan, G. (2011). *Psikolojik Danışma Becerileri: The Skilled Helper* (Çev. Ö. Yüksel). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Genç, S. Z., & Kalafat, T. (2010). Öğretmen adaylarının empatik becerileri ile problem çözme becerileri. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 3(2), 135-147.
- Gültekin, A. (2006). Psikolojik danışmanlık ve rehberlik öğrencilerinin problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Erzurum.
- Gürbüz, O. (2015). Öğretmen adaylarının yenilikçilikleri ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi: ÇOMÜ Eğitim Fakültesi örneği. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Çanakkale.
- Hackney H., & Cormier S. (2008). *Psikolojik Danışma İlke Ve Teknikleri: Psikolojik Yardım Süreci El Kitabı* (Çev. T. Ergene ve S. Aydemir Sevim). Ankara: Mentis Yayıncılık.

- Hamamcı, Z., & Esen Çoban, A. (2009). Psikodramanın psikolojik danışmanların problem çözme becerilerini algılama düzeyleri üzerine etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 63-74.
- Heppner, P. P., & Krauskopf, K. (1987). An information processing approach to personal problem solving. *The Counseling Psychologist*, 15, 34-37.
- Heppner, P. P., & Petersen, C. H. (1982). The development and implications of a personal problem-solving inventory. *Journal of Counseling Psychology*, 29(1), 66-75.
- İkiz, F. E. (2006). Danışma becerileri eğitiminin danışmanların empatik eğilim, empatik beceri ve tükenmişlik düzeyleri üzerindeki etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezi*, İzmir.
- Jolliffe, D., & Farrington, D. P. (2006). Development and validation of the Basic Empathy Scale. *Journal of Adolescence*, 29(4), 589-611.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (2017). *Dünden Bugüne İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş*. İstanbul: Evrim Yayınevi.
- Karabulut, E. (2014). Psikolojik danışman adaylarının duygusal zekâ düzeyleri ile düşünme stilleri arasındaki ilişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İzmir.
- Karaca, R., & İkiz, E. (2010). *Psikolojik Danışma Ve Rehberlikte Çağdaş Bir Anlayış*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Korkut, F. (2002). Lise öğrencilerinin problem çözme becerileri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 177-184.
- Köseoğlu, S. (1994). Psikolojik danışmanların empatik becerilerinin ve kişilik özelliklerinin incelenmesi. *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*.
- Kurt, G. (2007). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rehberlik ve Psikolojik Danışma bölümü öğrencilerine verilen duygusal zekâ düşünme becerileri eğitiminin empatik beceri düzeylerine etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Samsun.
- Kuzgun, Y. (2009). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kuzu, Y. (2015). Öğretmen adaylarının problem çözme becerileri ile eleştirel düşünme eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: Ahi Evran Üniversitesi örneği. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Kırşehir.
- M.E.B. (2017). Millî Eğitim Bakanlığı Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği. <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2017/11/20171110-2.htm>. adresinden 12.02.2019 tarihinden edinilmiştir.
- McLeod J., & McLeod J. (2015). *Danışmanlık Becerileri* (Çev. M. Şahin ve N. Sağlam). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Nelson-Jones, R. (2013). *Temel Psikolojik Danışma Becerileri: Yardımcının El Kitabı* (Çev. G. Sart). Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Otacıoğlu, S. G. (2007). Eğitim fakültelerinin farklı branşlarında eğitim alan öğrencilerin problem çözme beceri düzeylerinin karşılaştırılması. *Eurasian Journal of Educational Research (EJER)*, 29, 73-83.
- Özbulak, B. E., & Serin, N. B. (2011). Okul psikolojik danışmanlarının problem çözme ve sosyal beceri düzeylerinin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41), 302-312.
- Pala, A. (2008). Öğretmen adaylarının empati kurma düzeyleri üzerine bir araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(23), 13-23.
- Pallant, J. (2015). *SPSS Kullanma Kılavuzu* (Çev. Sibel, Balcı ve Berat, Ahi.). Ankara: Nobel Yayınları.
- Psikolojik Danışma ve Rehberlik Alanında Çalışanlar İçin Etik Kurallar (2011). Ankara Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yayınları.
- Rehber, E., & Atıcı, M. (2009). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin empatik eğilim düzeylerine göre çatışma çözme davranışlarının incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 18(1), 323-342.
- Sargın, N. (1993). Rehber öğretmenlerin empati düzeylerinin geliştirilmesine ilişkin bir model önerisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi*.
- Schmidt, J. J. (2017). *Okullarda Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik: Öğrenciler İçin Kapsamlı Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programları* (Çev. Prof. Dr. S. Doğan). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Sternberg, R. J. (1997). *Thinking Styles*. New York: Cambridge University Press.
- Sternberg, R. J., & Wagner, R. K. (1992). *Thinking Styles Inventory*. Unpublished Test, Yale University.
- Sternberg, R. J., & Zhang, L. F. (2005). Styles of thinking as a basis of differentiated instruction. *Theory Into Practice*, 44(3), 245-253.
- Sünbül, A. M. (2004). Düşünme stilleri ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Eğitim ve Bilim*, 29(132), 25-42.
- Şahin, N., Şahin, N. H., & Heppner, P. P. (1993). The psychometric properties of the problem solving inventory. *Cognitive Therapy and Research*, 17(4), 379-396.
- Tabachnick, B. G., & Fidell L. S. (2015). *Çok Değişkenli İstatistiklerin Kullanımı* (Çev. Ed. Prof. Dr. M. Baloğlu). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Topcu, Erdur-Baker, & Çapa-Aydın (2010). Temel empati ölçeği Türkçe uyarlaması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34), 174-182.
- Türk Dil Kurumu (1998). *Türkçe Sözlük*. <http://sozluk.gov.tr/> adresinden 12.03.2019 tarihinden edinilmiştir.
- Uyanık, N. (2017). Eğitim fakültesi öğrencilerinin düşünme stilleri ile düşünme ihtiyaçları arasındaki ihtiyaçların incelenmesi. *Gaziantep Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi*, Gaziantep.
- Yağcı, E., & Özkeş, B. (2017). Öğretmen adaylarının problem çözme becerileri ve düşünme stilleri arasındaki ilişki. *Pegem Atıf İndeksi*, 223-230.
- Yıldırım, İ. (1992). Psikolojik danışma ve rehberlik programı öğrencileri ile psikoloji programı öğrencilerinin empatik eğilim ve empatik beceri düzeyleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(7), 193-208.

- YÖK (1988). Eğitim Fakültesi Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları (Eski Programlar): Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı. <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/ogretmen-yetistirme> adresinden 13.03.2019 tarihinden edinilmiştir.
- YÖK (2018). Yeni Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları: Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Lisans Programı. <https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari> adresinden 10.03.2019 tarihinden edinilmiştir.
- Yüksel-Şahin, F. (2015). Psikolojik Danışmanlar İçin El Kitabı. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Zhang, L. F., & Postiglione, G. A. (2001). Thinking styles, self-esteem, and socio-economic status. *Personality and Individual Differences*, 31(8), 1333-1346.

The Role of Thinking Styles and Empathy in Explaining the Problem Solving Skills of Psychological Counselor Candidates

EXTENDED SUMMARY

Purpose and Significance

Problem is a condition that prevents an individual from reaching his or her goal. Problem solving is finding a good aspect of overcoming the obstacle in such a situation (Genç and Kalafat, 2010). It is stated that individuals' approaches to problems are affected by their thinking styles (Yağcı and Özkeş, 2017). From this point of view, it is stated that the preferred thinking styles of psychological counselors affect the intervention methods to be used in solving problems encountered during the counseling process (Karabulut, 2014). In addition, it is stated that empathy, which is an important skill for psychological counselors, helps to define the individual's problem correctly (Genç and Kalafat, 2010).

Although the relationship among problem solving skills, thinking styles and empathy has been examined separately in the related literature, there are not any studies examining these three variables together. Therefore, examining the role of thinking style and empathy on problem solving skills was found valuable to research. Also, these aforementioned characteristics are thought to be important for psychological counselor candidates. Thus, it is considered that in order to enable psychological counselors to carry out an effective psychological counseling service when they start their professional life, it will be effective for them to gain the mentioned characteristics during the undergraduate period when the first step is taken. Considering that there is no study that examines the mentioned characteristics of psychological counselor candidates together, it is thought that this study can contribute to the literature. Another point is that it is expected that the level of having the mentioned characteristics will increase as the grade levels increase thanks to the training they receive during the undergraduate education process. In addition, considering that psychological counseling is a profession that can be performed successfully by both male and female, it is expected that these characteristics of psychological counselor candidates do not differ according to gender. Therefore, it is considered useful to determine whether the variables mentioned differ in terms of grade level and gender.

In the light of the above explanations, the main purpose of the study is to examine the role of thinking styles and empathy in explaining the problem solving skills of the psychological counselor candidates. For this purpose, the following questions were sought:

- 1) Do the psychological counselor candidates' complex and simple thinking styles and emotional and cognitive empathy levels predict their problem solving skills?

- 2) Do the psychological counselor candidates' problem solving skills, complex and simple thinking styles and emotional and cognitive empathy levels differ in terms of gender?
- 3) Do the psychological counselor candidates' problem-solving skills, complex and simple thinking styles and emotional and cognitive empathy levels differ in terms of grade level?

Method

Research Model

The model of the research is relational screening model based on quantitative research approach.

Study Group

The study group of the study is consisted of 188 psychological counselor candidates studying in different grade levels of Psychological Counseling and Guidance program in the 2018-2019 academic years.

Data Collection Tools

“Problem Solving Inventory” was used to determine the problem solving skills of the participants in the study group, “Thinking Styles Scale” was used to determine their thinking styles, and “Basic Empathy Scale” was used to determine their empathy skills. In addition, a Personal Information Form prepared by the researchers was used.

Analysis of Data

Within the scope of the research, the role of thinking styles and empathy in explaining the problem solving skills of psychological counselor candidates were examined with multiple regression analysis. In addition, t-test was used to compare the variables in terms of gender and ANOVA was used to compare the variables in terms of grade level.

Discussion and Result

As a result of this study, it was concluded that while complex thinking style, simple thinking style and cognitive empathy explain problem solving skill significantly, emotional empathy is not a significant predictor of problem solving skill. In addition, it was found that the mentioned variables explain 45% of problem solving skills and the model is meaningful.

According to the results of this research, it was concluded that the problem solving skills of the psychological counselor candidates did not show a significant difference according to gender. However, while the complex thinking style scores of the psychological counselor candidates showed a significant difference in favor of males, it was observed that the simple thinking style scores did not show a significant difference according to gender. In addition, emotional empathy scores of

psychological counselor candidates showed a significant difference in favor of females, whereas cognitive empathy scores did not show a significant difference according to gender.

As a result of this research, it was found that the problem solving skills of the psychological counselor candidates differed significantly according to the grade level. Accordingly, it was determined that problem solving skill scores of the fourth grade students were significantly higher than those of the first, second and third grade students. On the other hand, the difference between psychological counselor candidates' complex thinking style and simple thinking style scores and cognitive empathy and emotional empathy did not show a significant difference according to grade level.

As a result of this research, it was determined that thinking styles and empathy skills have a significant role in explaining problem solving skills. Based on this result, it is predicted that enrichment of the content to gain these skills which have an effect on the problem solving skills in the training received by the psychological counselor candidates during the undergraduate period will be beneficial. In future research, the relationship between the problem solving skills of the psychological counselor candidates and different variables (self-efficacy, personality, and professional self-esteem) can be examined.